

# Homoseksualnost u društvu s osvrtom na suvremeno doba

---

**Perhat, Tanja**

**Undergraduate thesis / Završni rad**

**2015**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:297178>

*Rights / Prava:* [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2025-02-22**



*Repository / Repozitorij:*

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)



Sveučilište Jurja Dobrile Pula  
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

**TANJA PERHAT**

**HOMOSEKSUALNOST U DRUŠTVU S OSVRTOM NA  
SUVREMENO DOBA**

Završni rad

Pula, listopad 2015.

Sveučilište Jurja Dobrile Pula  
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

**TANJA PERHAT**

**HOMOSEKSUALNOST U DRUŠTVU S OSVRTOM NA  
SUVREMENO DOBA**

Završni rad

Jmbag: 0303038384 redoviti student

Studijski smjer: Predškolski odgoj

Kolegij: Sociologija odgoja

Mentor: prof.dr.sc. Fulvio Šuran

Pula, listopad 2015.

## IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana \_\_\_\_\_, kandidatkinja za prvostupnika \_\_\_\_\_ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student \_\_\_\_\_

# IZJAVA

## o korištenju autorskog djela

Ja, \_\_\_\_\_ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, \_\_\_\_\_ (datum)

Potpis

\_\_\_\_\_

## SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. HOMOSEKSUALNOST U POVIJESTI.....	3
3. PSIHOLOGIJA HOMOSEKSUALNOSTI.....	6
3.1. Odgoj i samoupravljanje homoseksualnošću.....	6
3.2. „Prikrivanje“ i „Isticanje“.....	7
3.3. Iskorak ili „coming out“.....	8
3.4. Homoseksualnost i obitelj.....	9
4. STEREOTIPI MUŠKE I ŽENSKE HOMOSEKSUALNE ORIJENTACIJE.....	10
5. BISEKSUALNI I TRANSRODNI IDENTITETI.....	11
5.1. Biseksualnost.....	11
5.2. Transseksualizam.....	13
5.2.1. Odnos transseksualizma i homoseksualnosti.....	14
5.3. Transvestija.....	15
6. MENTALNI POREMEĆAJI I HOMOSEKSUALNOST.....	17
7. HOMOSEKSUALNOST U ŠKOLI.....	19
8. ZAKON O ŽIVOTNOM PARTNERSTVU OSOBA ISTOG SPOLA U HRVATSKOJ.....	20
8.1. Poništaj životnog partnerstva.....	20
8.2. Odnosi vezani uz djecu.....	21
9. HOMOSEKSUALNI POKRET U HRVATSKOJ.....	22
10. OSOBNA ISKUSTVA HOMOSEKSUALACA U HRVATSKOJ.....	24
11. ZAKLJUČAK.....	29
12. SAŽETAK.....	30
13. SUMMARY.....	31
14. LITERATURA.....	32

## 1. UVOD

Spolnost-jedna od središnjih dimenzija našeg života, jer je kao takva biološki zadana. Definiranje seksualnosti izrazito je težak zadatak, uzme li se u obzir njezina kompleksnost, sa psihološkog i sociološkog stajališta. Ta tema već dugo zaokuplja misli raznih znanstvenika, teoretičara, psihologa, sociologa, pa i medija.

Ova tema zapravo preispituje identitet pojedinca. Krenimo od definicije identiteta: „Način na koji su pojedinci ili kolektivi izdvojeni u svojim socijalnim relacijama prema drugim pojedincima ili kolektivima. Identitet je pitanje spoznaje tko je to (bez čega ne možemo znati što je što). Sistematično utemeljenje i značenje između pojedinaca, između kolektiva, te između pojedinaca i kolektiva, na osnovu odnosa sličnosti i razlike“

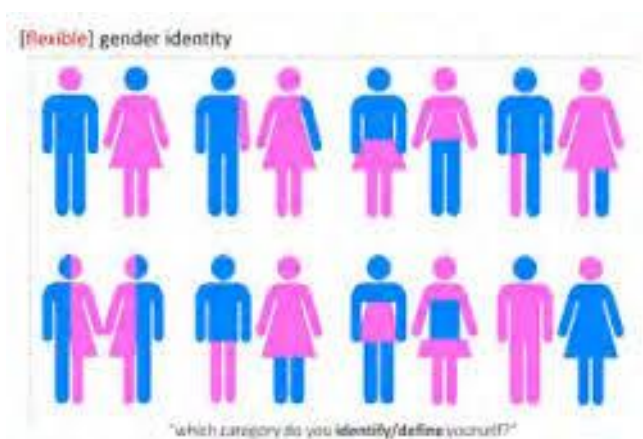
(Jenkins, 2002:5)

Teško je razlučiti granicu individualnog i kolektivnog identiteta. Oni koji ih razdvajaju, individualni identitet smatraju jedinstvenošću ljudske jedinice u odnosu na sve ostale, dok se kolektivni definira kao „ono“ što je zajedničko svima ostalima. Jenkins smatra da se ta dva identiteta ne mogu oštro odvojiti jer imaju previše poveznica. Društveni pokreti u velikoj mjeri sudjeluju u izgradnji i reprodukciji identiteta, i individualnog i kolektivnog.

Vratimo se na seksualnost. Ona se iskazuje i doživljava kroz misli, maštanja, vjerovanja, praksu, aktivnosti, uloge i odnose s drugima, izražava se stavovima i ponašanjem. Oni mogu biti pozitivni i negativni ovisno o odgoju, iskustvima i razmišljanju. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji „Seksualnost se odnosi na samu jezgru ljudskog bića koja uključuje spol, rod, seksualni i rodni identitet, seksualnu orijentaciju, eroticizam, emocionalnu privrženost i ljubav te reprodukciju“ (WHO, 2001.)

Za razumijevanje ljudske seksualnosti potrebno je uzeti u obzir velik broj različitih faktora koji utječu na nju:

- socijalne uloge u društvu
- osobnost
- rodna perspektivnost
- seksualni identitet
- seksualno ponašanje
- biologija
- misli
- odnos s drugima
- osjećaji



Slika 1 : Spolni identiteti

Suglasno s temom rada „Homoseksualnost u društvu s osvrtom na suvremeno doba“ vrijeme je da rasvijetli zbujujući i komplicirani pojam homoseksualnosti. Što je to? Kako dolazi to toga? Kako se nositi s time? Ljudi se rađaju homoseksualni i to se ne može mjenjati?



## 2. HOMOSEKSUALNOST U POVIJESTI

Oblike istospolnih ponašanja možemo uvidjeti u raznim vremenima, kulturama i prostorima. Tijekom posljednjih tisuću godina ljudi su definirali homoseksualnost kao seksualnu sklonost (poput veće sklonosti crnom vinu, nego bijelom).

Povijesna perspektiva od velike je važnosti za razumijevanje homoseksualnosti kakvom je ona u današnjem društvu.

Riječ „homoseksualnost“ nije postojala prije 1869. godine kada se pojavila u pismu njemačkom ministru. Izrađivao se novi zakonik u kojem je otvorena rasprava o kaznenom zakonu koji je proglasio spolni kontakt između dvije osobe istog spola zločinom.

Suvremen izraz za žensku homoseksualnost dolazi imenom otoka Lezbosa, a Sapfo je najpoznatija stanovnica tog otoka. Ona je živjela oko 6.st pr.n.e. Iako je većina njezinih spjevova fragmentarna, u njima se nalaze lirski dijelovi, koju su ljubavne pjesme upućene ženama. Na žalost Grci nisu bilježili mnogo o spolnosti žena i nepoznati su stavovi prema ženskoj homoseksualnosti, iako gledajući na Sopfina djela i život, ukazano je da su žene stare Grčke, barem na otoku Lezbosu u 6.st.pr.n.e. mogle bez osude izraziti svoju heteroseksualnost ili homoseksualnost, a da nisu bile etiketirane u društvu.

Stari Rimljani su uglavnom slijedili grčke stavove prema homoseksualnosti.

Vjeruje se da su narodi prije Rimljana imali homoseksualne običaje, kao na primjer Kelti su mogli imati ratničke kultove u kojima se uvažala bliskost između dva muškarca.

Veliki broj homoseksualnih bliskosti i ljubavnih priča daje naslutiti kako je spolna bliskost i emocionalno vezivanje među muškarcima iste socijalne skupine bila poznata u drevnim civilizacijama

Slika 2: skulptura iz doba Rimske kulture



Suvremenici su često dokumentirali živote i ljubavi uglednijih žena, a povremeno iskaču i dokazi o homoseksualnim usmjerenjima.

Engleska kraljica Ana imala je „miljenicu“, Saru koju je upoznala sa 5 godina, a njihov odnos će se nastaviti skoro 50 godina iako su obje pristupile braku, kao društvenom neupitnom iščekivanju.

O spolnim sklonostima ostalih britanskih žena otmjenog roda, rođenih gotovo stotinu godina nakon Ane i Sare, ne može se dvojiti.

Strastvena pisma poznate pjesnikinje Emily Dickenson svojoj budućoj šurjakinji Sue iskazuju ljubavnu povezanost.

Ljubav i privrženost između žena često su prihvaćali, ali i poticali muškarci koji su mislili da su veze između žena otmjene, čiste i posve lišene seksualnih prizvuka.

Romatična prijateljstva među ženama su se prihvaćala, hvalila i tolerirala, dok je god vladalo mišljenje o ženi kao neseksualnom biću. O ženi je vladalo mišljenje da je aseksualna, pa tako pojam da je žena seksualna bez muškarca bila je previše fantastična pomisao.

Osim kapitalizma, urbanizacija predstavlja drugi materijalni preduvjet nastanka, homoseksualnog identiteta, odnosno zajednice. Grad, bolje reći velegrad nudio je svojim brzim rastom slobodu homoseksualcima - nužnu anonimnost u neprijateljskoj okolini. Zbog postojanja institucije najma soba ili stanova, homoseksualci nisu bili prisiljeni živjeti s obitelji. Prostorima za susrete i razonodu, grad je omogućio razvoj «homoseksualnog prostora».

U krčmama, salonima, barovima, homoseksualci su se zabavljali, susretali, izmjenjivali životna iskustva (Jagose, 2002). Život baziran i organiziran oko istospolne žudnje mogao je početi. Sve navedene rasprave govore su zapravo o izgradnji muške homoseksualnosti. Dijelom zato što su se muški teoretičari fokusirali na muške primjere, a dijelom zato što izgradnja ženske homoseksualnosti nije u potpunosti slijedila formu izgradnje muške homoseksualnosti. U zakonskim i medicinskim raspravama ženska homoseksualnost se zanemarivala i ignorirala.

Pokušaj da se lezbijstvo kriminalizira 1921. godine u Velikoj Britaniji, po uzoru na mušku homoseksualnost, nije prošao u parlamentu. Lord Desart, predsjednik Javnog tužiteljstva kada je Oscar Wilde osuđen na robiju, usprotivio se mogućnosti te odredbe uz obrazloženje:

«Reći ćete cijelom svijetu da postoji takav zločin, tako ćete skrenuti pažnju ženama koje nikad nisu čule za to, nikad pomislile o tome, niti sanjale da to postoji. Mislim da bi to bilo izrazito štetno» (Weeks, 1996:52).

Ti komentari govore o svijesti kontradiktornih posljedica koje nosi kriminalizacija istospolnog ponašanja i o vjerovanju da je socijalna kontrola muške homoseksualnosti od veće društvene važnosti od kontrole ženske. Takva karakterizacija lezbijstva proizlazi iz znanstvene pretpostavke da je ženska seksualnost inferiornija, manje vrijedna, pa stoga i manje važna i problematična za razliku od muške seksualnosti.

Već je jasno da se riječ homoseksualnost odnosi na mnogo različitih stvari, također neke primjere istospolne erotičnosti bi danas teško nazvali „homoseksualnim“.

Mnogo je oblika muško-muške, žensko-ženske i muško-ženske spolnosti promatrano kroz povijest, a svaka kultura pridonosi i otkriva neke nove oblike spolnosti, sukladno čemu ponašanja i spolne uloge proizlaze iz religijskih, etičkih uvjerenja neke kulture, iz politike, tradicije, ili znanstvenih, psiholoških ili čak zemljopisnih sadržaja.

### 3. PSIHOLOGIJA HOMOSEKSUALNOSTI

Kao što je već poznato, ljudski mozak pokazuje reakciju na razna hormonska zbivanja i promjene. Dolazimo do pitanja: proizlazi li kompleksan fenomen kao što je homoseksualnost iz sličnih živčanih promjena ili postoje drugi utjecaji? Kako bi odgovorili na to usmjeriti ćemo se na jedan čovjekov kompleksan fenomen-govor.

Spolno usmjerenje se uspoređivalo sa govorom; točnije, materinjim jezikom. Čovjek u životu ima sam jedan materinji jezik, i bez obzira koliko jezika nauči, čak ako ih govori tečno, drugi naučeni jezici nikada neće biti „prirodni“ kao onaj materinji.

Do puberteta mozak izgubi većinu svoje sposobnosti mjenjanja, što pokazuje da se spolno usmjerenje ne može mjenjati, isto kao niti materinji jezik, ako je spolno usmjerenje također urođena značajka ponašanja. Kritička razdoblja, djelovanje hormona, razlike u strukturi i rada mozga, sve to ide u prilog biologije spolnog usmjeravanja. Jedinstvena biološka iskustva integriraju sa životni iskustvima što čine jedinstvenu spolnost osobe.

Homoseksualnost nije nešto što se može mjeriti u laboratoriju, pod mikroskopom, bitan je psihološki dio koji obilježava svakog pojedinca zasebno.

#### ***3.1. Odgoj i samoupravljanje homoseksualnošću***

Očito je da mala djeca ne razumiju pojam „spolno usmjerenje“ ili „homoseksualnost“ te takva bi ih pitanja zbunila. Koji je to proces koji od malog djeteta dovodi do odrasle osobe koja sebe identificira kao homoseksualac ili spolno opredijeljen?

Možemo primjetiti da djeca barataju oznakama spolnog usmjerenja, ali ne znaju njihovo značenje i primjenjuju ih drukčije nego što to čine odrasli. Također ćemo primjetiti da na dječjem igralištu, dječaci se igraju sa dječacima a djevojčice sa djevojčicama što znači da vrsta igre u koje se djeca opuštaju ovisi o njihovom spolu.

Pri intervjuiranju odraslih homoseksualaca, mnogi su izjavili da su se kao djeca osjećali drukčije od svojih vršnjaka. Nakon pornijeg ispitivanja ispada da je taj osjećaj različitosti došao zbog odabiranja igre sa suprotnim spolom. Taj osjećaj se opisuje kao pretjerana osjetljivost.

Suočeni sa novim seksualnim osjećajima, pojedinci su iznenađeni samim sobom te prisiljeni da prethodnu informaciju koju je imalo o sebi preispita u novom svijetlu. Za neke adolescente, rješenje se javlja poput bljeska, očitovano u reakciji kada pogledaju muško tijelo. Ipak neki adolescenti se naprežu, vjerovatno podsvijesno, ne želeći dobiti etiketu homoseksualca i biti „dručkijim“ od drugih. Taj mehanizam, izbjegavanje nazvati sebe homoseksualcem naziva se „poricanje“.

Pojedinac odbija priznati da postoje osjećaji prema istom spolu koji ukazuju na više od prijateljstva. Kad god dolazi do isplivljavanja na površinu, ti osjećaji se odbacuju i uvjerava sebe u nešto nepostojeće. Baš kao što noj zabija glavu u pijesak. Izbjegava ono što je očito.

Kao posljedica može doći do promjena u društvenom ponašanju što se očituje u izbjegavanju suprotnog spola u najvećoj mogućoj mjeri. Također adolescenti se mogu baciti u pojačana heteroseksualna društva i seksualne aktivnosti, ili kad je riječ o djevojkama, ostati trudne kako bi sebi dokazale da su heteroseksualne. Neki se pokušavaju liječiti odlazeći na razgovore kod terapeuta, ili opuštaju se u bijeg u alkohol i droge u kojem traže opravdanje. Postoji i ambiseksualna strategija u kojoj se osjećaji mogu okarakterizirati kao homoseksualni ali postoji i „mogu biti hetero kad poželim“ Ovakvi mehanizmi rješavanja „problema“ se razvijaju ako se pojedinac u dužem vremenskom periodu bori sa homoseksualnim osjećajima.

Katkad dolazi do beskrajnog odbijanja prihvaćanja homoseksualnog identiteta, da se osoba razvija u svakom smislu osim u spolnom. Te osobe doživljavaju prekid razvoja. Potrebno je prekinuti trošenje tako velike količine psihičke energije na poricanje jer dolazi do fiksiranja na točki nepomirljivih sukoba kojim se mora stalno manipulirati. Cohen R.A.

### ***3.2. „Prikrivanje i isticanje“***

Žene i muškarce homoseksualne orijentacije ne može se jednostavno identificirati na temelju vanjskih karakteristika, njih se smatra heteroseksualnim, a tako ih se i tretira. Zbog toga homoseksualne osobe same donose odluku o tome koliko je mudro ili nije razotkriti svoju seksualnu orijentaciju.

Pretpostavlja se da muškarci i žene koje nisu homoseksualni, ali se ne pridržavaju stereotipnih izgleda i ponašanja heteroseksualnih osoba, ostavljaju dojam homoseksualnosti.

Relativno neisticanje homoseksualaca, izgledom ili ponašanjem, omogućava im da ostanu „prikriveni“ kao heteroseksualne osobe.

„Prikriivanje“ i „Isticanje“ imaju negativne i pozitivne strane. „Ostankom u sjeni“ naziva se prikriivanje muške i ženske homoseksualnosti. Homoseksualne osobe koje se „prikriivaju“ u slučajevima kada je opasno „isticati se“ suočene su sa stresnim situacijama koje bi mogle imati rezultat na psihu osobe.

Temelnog razumijevanja porijekla bilo koje seksualne orijentacije nema, iako je zanimanje za „uzrok“ oduvijek bio velik.

Pretpostavlja se da se seksualna odrednica definira u adolescentom razdoblju života, malo prije nego započne seksualna aktivnost, a prethodi joj svijest o privlačnosti nekog spola. (Bell, Weinberg, Hammersmith, 1981; Garnets, Kimmel, 1991; Gonsiorek, Weinrich, 1991.)

Veći dio psihoterapije sa homoseksualnim osobama bio je usmjeren na promjenu njihove seksualne orijentacije jer se smatralo da je to samo psihološka stavka koja se može mjenjati pravilnim utjecajem.

### **3.3. Iskorak ili „coming out“**

Iskorak se definira kao ostvarenje muške ili ženske homoseksualne orijentacije, potom otkriivanje te orijentacija drugima (Dworkin, Gutierrez, 1992; Garnets, Kimmel, 1991.)

Aspekti iskoraka su fenomenološki složeni, postoji i proces kojim se individua cijeloga života priprema i gradi na osjećaj o sebi kao homoseksualno orijentiranoj osobi, živeći u kulturi koja vrši pritisak, prihvaćajući društvene oštre kritike protiv različitosti.

Gonsiorek (1988.) zaključuje da su muškarci skloni ranijem djelovanju u vezi svog iskoraka o homoseksualnosti, i da je taj proces kod muškaraca koji čine iskorak tijekom adolescentog razdoblja mnogo brži nego kod žena. Kao varijablu, navodi razlike u razvoju identiteta uzrokovane razlikama u socijalizaciji spolova.

Žene imaju veći raspon emocijama koje mogu iskazati u komunikaciji sa ženama koje ih neće nužno činiti homoseksualnim, dok muškarci se smatraju homoseksualnim ako iskažu samo jednu emociju u interakciji sa muškarcima.

Za razliku od ostalih manjina, homoseksualne osobe se suočavaju sa rasponom negativnih stereotipnih predodžbi o homoseksualcima, ne samo od društvene zajednice već i od vlastite obitelji.

Uspješan prolazak kroz različite faze iskoraka i suočavanja sa odgovorima na iskorak može trajati i nekoliko godina. Vrijeme ovisi individualno.

Postoji veliki vremenski zastoj od trenutka kada osoba shvati da je homoseksualne orijentacije do trenutka prihvaćanja sebe kao zdravog dijela vlastite osobnosti.

Različite faze iskoraka mogu biti jako udarne i mogu izazvati anksioznost za pojedinca. Otkrivanje ili potvrda vlastite homoseksualnosti mogu biti doživljeni kao nešto zastrašujuće, strano egu i jak izvor boli i neshvaćanja što je uzrok traženja pomoći psihologa.

Ponašanja i osjećaji mogu navoditi na psihopatologiju, no ne znači-u ovim okolnostima- da se radi o psihološkom poremećaju.

### ***3.4. Homoseksualnost i obitelj***

Homoseksualne osobe trebaju jaku povezanost s obitelji, možda i jaču povezanost od heteroseksualaca budući da se u vanjskom svijetu suočavaju sa mržnjom, odbacivanjem i neprijateljstvom, što pokazuje činjenica da će izostanak podrške obitelji kod homoseksualaca vjerovatno imati za negativniju posljedicu u odnosu heteroseksualne osobe.

Obitelji se razlikuju te odgovor na priznanje može se kretati od prihvaćanja do razočaranja, bijesa i ljutnje, do odbacivanja. Tijekom vremena postoji mogućnost da će neke obitelji u potpunosti prihvatiti, neke će u maloj mjeri prihvatiti seksualnu orijentaciju člana obitelji dok neke obitelji neće. Isto kao što je samoj osobi bilo potrebno vremena da to razumije i prihvati, tako treba i obitelji vremena. Mandimore F.M.

#### 4. STEREOTIPI MUŠKE I ŽENSKHE HOMOSEKSUALNE ORIJENTACIJE

Novija istraživanja pokazuju da će se heteroseksualne osobe suglasiti sa izjavom poput: „homoseksualnost je mentalna bolest“ (Kite, Deaux, 1986.)

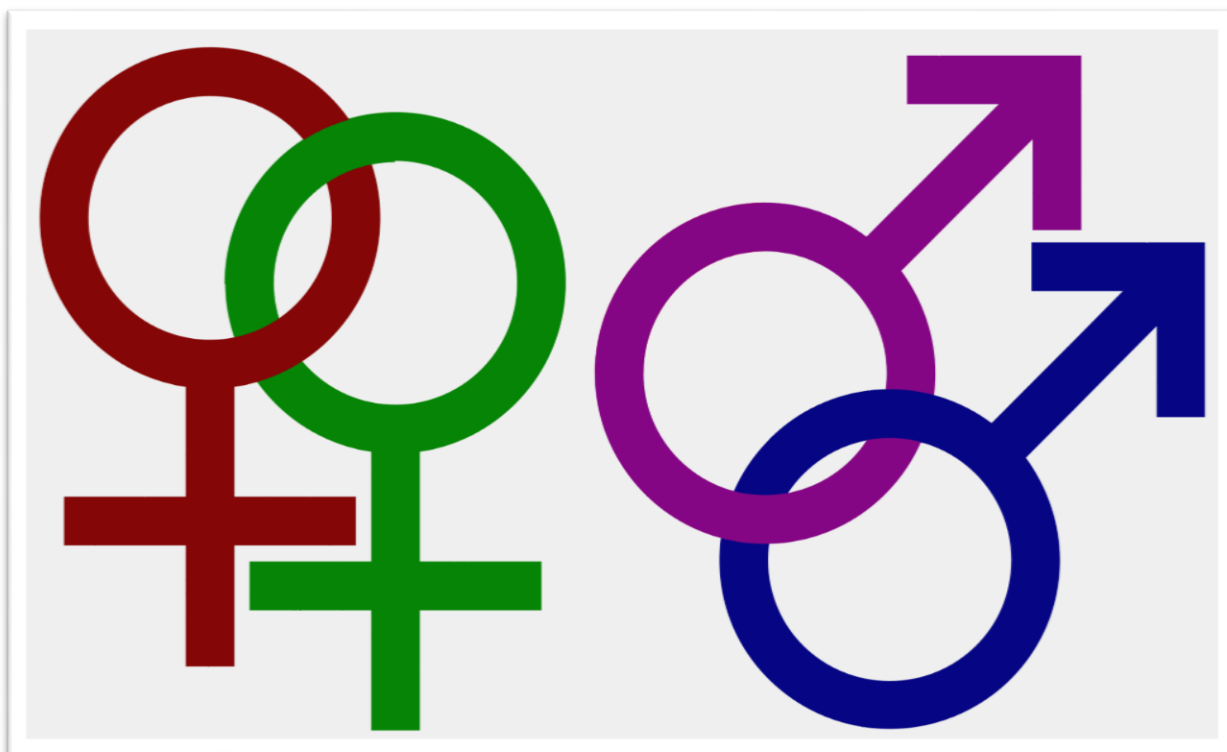
Studenti također smatraju homoseksualne osobe značajno različitijim od heteroseksualnih osoba. Isto tako jasno je da su uvjerenja o homoseksualnim osobama povezana sa općim uvjerenjima o muškarcima i ženama. Kada opisuju homoseksualne osobe, najčešće se vezuju za spolne uloge.

Istraživanja o stereotipnim uvjerenjima u Škotskoj pokazalo je da ispitanici vjeruju da homoseksualne žene nalikuju prosječnom muškarcu, i da homoseksualni muškarci nalikuju prosječnoj ženi (Taylor, 1983.)

Za žene koje se opisuju da su muškobanjaste, češće će se pretpostaviti da su homoseksualne od onih koje se opisuju kao ženstvene.

Mnogo je više otvorenog neprijateljstva i grubosti iskazano prema homoseksualnim osobama nego prema bilo kojoj drugoj stereotipiziranoj skupini.

Slika 3: Simboli muške i ženske homoseksualnosti





## 5. BISEKSUALNI I TRANSRODNI IDENTITETI

Pojam biseksualnosti se isprva čini jednostavan. To su osobe koje osjećaju seksualnu privlačnost prema oba spola, no što se više promatra ta kategorija, uvidjet ćemo da granice postaju nejasne a njen odnos prema homoseksualnosti još nejasniji.

Transrodnost je pojam koji se koristi za nekoliko različitih tipova spolnih identiteta i skupova ponašanja koja uključuju preuzimanje atributa suprotnog spola: oblačenje odjeće suprotnog spol (transvestiti) i osobe koje žele promijeniti spol (transeksualci).

### 5.1. Biseksualnost

*„Pojedinci ne predstavljaju dvije zasebne populacije, heteroseksualnu i homoseksualnu, svijet se ne dijeli na kruške i jabuke. Nisu sve stvari posve crne ni posve bijele... Priroda rijetko stvara zasebne kategorije. Samo ljudski um izmišlja kategorije i pokušava nagurati činjenice u odvojene pretince. Živuci svijet je kontinuum u svakom i svim pogledima“* Alfred Kinsey, Pomeroy W.B&Martin, C.E. (1948.) *Sexual behavior in the human male* Philadelphia:W.B. Saunders

Raniji seksolozi su na različite načine shvaćali da neke muškarce i žene seksualno privlače pripadnici obaju spolova

Kinsey je ostavo po strani kategorije o spolnosti, naglašavajući da sve osobe imaju potencijal za beskonačno mnoštvo spolnih izraza. On je mislio da je moguća bilo kakva mješavina spolnih usmjerenja, baš kao što je moguće otvoriti toplu i hladnu vodu na slavini kako bi dobili neograničeni prijelaz temperature od vrlo hladne do vrlo tople.

Sigmund Freud je isto tako predložio da je „svako ljudsko biće seksualno...i da je njihov libido razdijeljen...nad objektima obaju spolova.“ On je također izrazio mišljenje da ne traži objašnjenje to što postoji takva opredijeljenost u seksualnosti, nego to što je ta opredijeljenost rijetka u usporedbi sa heteroseksualnošću i homoseksualnošću.

Postoji širok raspon stilova i privlačnosti koji se mogu nazvati biseksualnim. Osoba koja se upušta u istospolni kontakt samo za vrijeme provedenom u zatvoru? Muž koji ostavlja ženu radi istospolne osobe nakon mnogo godina heteroseksualnog odnosa?

Kinsey razvija skalu od 7 stupnjeva kako bi odijelili vrste biseksualnosti: prema njihovim spolnim privlačnostima, spolnim ponašanjem, seksualnim fantazijama, emocionalnim sklonostima, samoopredijeljenju i prema hetero/homoseksualnom stilu života u prošlosti i sadašnjosti, te prema njihovom idealnom poimanju sebe.

Određen broj ljudi osjeti potrebu prema oba spola, u različitim situacijama, npr. tijekom perioda istraživanja spolnosti kod adolescenata, ili tijekom razdoblja kada su raspoloživi seksualni partneri ograničeni, no drugi imaju duža i ozbiljnija iskustva sa članovima obaju spolova.

Mnogi od tih pojedinaca ima takozvani „prijelazni tip biseksualnosti“. Kontinuum počinje sa odnosima sa heteroseksualnim osobama, neko vrijeme se zadržavaju na biseksualnim da bi na kraju završili na homoseksualnom ponašanju.

Jedan je istraživač izvijestio o teškoći pri nalaženju grupe muškaraca koji pripadaju stalnim biseksualcima: „Ovo se pokazalo teškim, većina je muškaraca u svojoj kasnoj adolescenciji, ili su imali jednog ženskog partnera i više muških, ili su se identificirali u „prijelaznoj fazi“.

Kod proučavanja žena, ispitivanja pokazuju da je manje izraženo grupiranje prema krajnjoj homoseksualnosti, te se većem broju pojedinaca mogu doznačiti mjesta na sredini, čiste biseksualnosti. Neke žene čak mijenjaju svoje spolno usmjerenje te idu naprijed-nazad u Kinseyevom kontinuumu.

Jedno od objašnjenja jest da se muška spolnost više fokusira na genitalnu aktivnost dok je ženska kompleksnija, traži aspekte seksa koji se tiču osobnih veza, kao što su intimnost i emocionalna angažiranost. Alfred Kinsey, Pomeroy W.B&Martin, C.E. (1948.) *Sexual behavior in the human male* Philadelphia:W.B. Saunders

Postojanje biseksualnosti, u svim njenim oblicima, ukazuje da ljudi imaju urođeni potencijal za oblikovanje erotske privrženosti prema članovima obaju spolova. Pitanje zašto ih je tako malo, ostaje neodgovoreno.

Mnogo pojedinaca koji se smatraju biseksualnima mogu biti bolje shvaćeni kao heteroseksualni, upuštajući se samo povremeno u istospolnu erotičnost.

Drugi su oni pojedinci koji na svome putu k stabilnoj heteroseksualnosti ili homoseksualnosti eksperimentiraju sa raznim partnerima. No, postoji mala skupina ljudi koja uistinu ima rodno „nevezanu“ spolnost, za koju se malo zna.

## 5.2. *Transseksualizam*

Transseksualizam je rijetko stanje kojim se opisuju pojedinci koji izražavaju želju da prijeđu preko biološke podjele između muškarca i žene, da postanu suprotnog spola.

Procijenjuje se da se javlja kod jednog od 30.000 bioloških muškaraca i kod jedne od 100.000 bioloških žena.

„Transseksualizam određuje želja za napuštanjem uloge spola određenog anatomijom, te želja za preuzimanjem identiteta suprotnog spola: anatomske muškarci koji žele imati tijelo žene i ženski identitet, ili anatomske žene koje žele imati muško tijelo i muški identitet.

Promijeniti spol moglo se tek od 60-tih godina, kada su sintetički hormoni postali dostupni i kada su kirurzi postali voljni vršiti operacije promijene spola.“ Mandimore F.M. Prirodna povijest homoseksualnosti, Zagreb: izdanja Antibarbarus, 2003.

Takve osobe pate od dubokog nezadovoljstva i nelagode zbog svog spolnog identiteta, što se naziva „rodna disforija“ Na svoja tijela gledaju za mržnjom, do te mjere da ne žele gledati niti dodirivati svoje genitalije.

Kao djeca, transeksualci u ranoj dobi iskazuju želju za promjenom spola. Dječaci izjavljuju da će im, kad odrastu, narasti dojke, otpasti penis, a djevojčice traže da im klitoris izraste u penis. U igrama preuzimaju uloge suprotnog spola. Dječaci žele biti „mame“ a djevojčice „tate“. Djevojčice ne žele nositi haljine, dječaci odbijaju stajati dok piške.

U razdoblju adolescencije javlja se sve veća želja za drugorodnim odijevanjem (odijevanje u odjeću suprotnog spola). Kako stare i primiču se zreloom razdoblju, transeksualci povećavaju vrijeme provedeno u drugorodnom odijevanju, te sve više vremena i novaca troše na traženje načina promijene spola. Uglavnom kao adolescenti nisu previše seksualno aktivni, s vremenom traže liječnike spremne na zahvat.

Uvjeti za pristup kirurškom zahvatu su strogi, potrebna je godina dana psihoterapije, do dvije godine hormonskih tretmana te život u ulozi željenog spola prije nego se poduzme nepovratan zahvat.

Rodna disforija može biti simptom mnogih stanja različitih od transseksualizma, uključujući ozbiljne poremećaje osobnosti pa čak i veća duševna oboljenja. Mandimore F.M.

Istraživanja na kromosomima i hormonskim razinama nisu dokazala ništa indikatno o tom stanju; muški i ženski transseksualci ne čine se različitijim od drugih muškaraca i žena, kao ni njihova biologija spolnosti.

Bilo je mnogo teorija, ali podrijetlo transseksualizma je gotovo u potpunosti nepoznato.

Postoje pojedinci koje žele preuzeti izgled i društvenu ulogu suprotnog spola, ali ne žele operirati svoje genitalije (za opisivanje tih pojedinaca, predložen je naziv transrodno, ali je ušao u široku uporabu, da bi obuhvatio cijeli kontinuum od „drag queens“ do transseksualnosti)

### ***5.2.1. Odnos transseksualizma i homoseksualnosti***

Postoji li uopće odnos između transseksualizma i homoseksualnosti?

Čini se da mali broj mladih osoba koje se pokušavaju pomiriti sa svojom homoseksualnošću prolaze kroz stadij rodne disforije prije nego prihvate svoju homoseksualnost. Ti pojedinci često imaju problema sa osobnim identitetom, kao i sa drugim izvorima nelagode vezanih za njihovu spolnost koji uzrokuju više od uobičajene zbunjenosti vezane uz spolni identitet.

Najveća razlika između transseksualizma i homoseksualnosti jest to da jedno potječe iz osjećaja prema sebi (transseksualizam) a drugo potječe iz osjećaja prema drugima (homoseksualnost).

Obilježje transseksualizma jest osjećaj nezadovoljstva vlastitim tijelom i u vlastitom tijelu (rodna disforija). Transseksualci mrze svoje genitalije i one joj ne pružaju nikakvo zadovoljstvo.

Homoseksualne osobe su sretno u svojoj spolnoj ulozi, uživaju u svome tijelu te im njihove genitalije pružaju užitek. Ono što određuje njih jesu njihovi osjećaji prema drugima: oni u koje će se zaljubiti. Mandimore F.M.

Jedna kategorija transseksualnih osoba objašnjava da su spolna uloga i spolno usmjerenje odvojeni aspekti, te se nezavisno mijenjaju: „transhomoseksualci“. To su pojedinci koji se podvrgavaju promijeni spola ali zadržavaju heteroseksualno usmjerenje, npr.: transseksualac iz muškarca u ženu, kojeg seksualno privlače žene. Broj nije poznat, ali postoji znatan broj takvih pojedinaca, pogotovo među transseksualcima koji mijenjaju spol iz muškog u ženski.

### **5.3. *Transvestitija***

Transvestit je osoba koja se oblači u odjeću suprotnog spola. Ljudi se odijevaju u odjeću suprotnog spola iz mnogo razloga, a transvestiti se mogu podijeliti u nekoliko grupa, ovisno o funkciji koju drugorodno odijevanje ima u njihovu spolnom životu. Alfred Kinsey, Pomeroy W.B&Martin, C.E. (1948.) *Sexual behavior in the human male* Philadelphia:W.B. Saunders

Kod transseksualaca transvestitija je, naravno, izraz njegove ili njezine snažne želje da promijeni spol. U stanovitom smislu, transvestitija je vidljiv izraz želje koja može nastupiti tek kirurškim zahvatom. Neki transvestiti do određenog stupnja ispoljavaju rodnu disforiju i nemaju želje za promijenom genitalija. Traže hormonske tretmane, ali ne i kirurške, premda se odijevaju u suprotan spol i žive životom suprotnog spola.

Druga vrsta transvestita je fetišistički transvestit ili transvestofil. To je pojedinac koji pronalazi seksualno uzbuđenje u nošenju odjeće suprotnog spola (za osobu se kaže da je seksualni fetišist ako određeni predmet, a ne osoba, postaje fokus seksualne požude).

Većinu osoba s fetišističkom transvestitijom čine homoseksualni muškarci-nema zabilježenih slučajeva tog stanja kod žena.

Ovi muškarci često ne mogu postići orgazam ako ne nose žensku odjeću, obično donje rublje. Mnogo je tih muškaraca oženjeno, a spolni odnos im uspijeva fantaziranjem o tome kako nose žensku odjeću.

Kod fetišističkih transvestita spolni nagon je odijeljen od emocionalnih iskustava normalne spolnosti, te je precizno fokusiran na neobičan podražaj. Za njih, spolnost ima kompulzivna svojstva, više nalik robovanju lošoj navici nego privlačnosti. Mandimore F.M. Prirodna povijest homoseksualnosti, Zagreb: izdanja Antibarbarus, 2003.

Postoje stanoviti dokazi da su fetišistička transvestija i transseksualnost kod nekih pojedinaca u srodstvu.

Transvestofili katkad prolaze kroz razdoblje spolne disforije, a neke osobe koje traže promjenu spola kirurškim zahvatom imaju povijest za koju se čini da prelazi u transseksualnost.

Neki seksolozi na transvestofiliju i ostale parafilije gledaju kao na abnormalnost spolne želje koja potječe od traumatičnih spolnih iskustava u djetinjstvu, psihičko stanje koje proizlazi iz epizode seksualnog zlostavljanja ili seksualnog ponižavanja.

Spolnost pojedinaca se fiksira na osobiti trenutak, a neke pojedinosti: komad odjeće, miris kože, senzacija nagosti-postaju obdarene cjelokupnom pojedinčevom seksualnom energijom. Mandimore F.M. Prirodna povijest homoseksualnosti, Zagreb: izdanja Antibarbarus, 2003.

Poticanju razvoja parafilije možda pridonose neke presudne tjelesne ranjivosti, emocionalne traume i splet okolnosti. Drugi seksolozi vjeruju da je transvestofilija varijanta rodne disforije te da predstavlja problem spolnog identiteta.

Ona najuobičajena podvrsta transvestije je ona koja se vidi kod pojedinaca koji oblače odjeću suprotnog spola, radi čiste zabave. To su pojedinci koje smisao za teatralnost i sklonost ka oponašanju privlači da se drugorodno odijevaju zato jer njihova publika to nalazi smiješnim i zabavnim, kao i oni sami. To je zapravo ismijavanje spolnih stereotipa te ispituje spolne kategorije na veseo način.

Svakako zanimljiv aspekt ovog jesu izrazito različite reakcije na „zabavno“.

Drugorodno odijevanje koje se javlja u društvu, pogotovo različitost kod više generacija, koje ovisi o tome jesu li oni koji nose odjeću suprotnog spola homoseksualci ili heteroseksualci.

Prije razmišljanja o identitetu spolnog usmjerenja, o transvestiji je najbolje promišljati kao o ponašanju koje se može pojaviti u osoba različitih spolnih identiteta i spolnih usmjerenja.

Dok za neke transvestite može biti malo više od maštovitog i živahnog načina zabave, za druge može biti simptom ozbiljnijih unutarnjih sukoba vezanih uz spolni identitet (rodna disforija) ili parafilije (transvestofilija). Mandimore F.M. Prirodna povijest homoseksualnosti, Zagreb: izdanja Antibarbarus, 2003.

## 6. MENTALNI POREMEĆAJI I HOMOSEKSUALNOST

Duševna ili mentalna bolest je u najširem smislu svaki poremećaj funkcija mozga koji utječe na mišljenje, osjećaje ili sposobnost osobe da komunicira sa svojom okolinom.

Sve do 1976. godine, Američko društvo psihijatra smatralo je i homoseksualnost mentalnim poremećajem.

Poremećaj karakterizira subjektivna nelagoda ili, u slučaju nekih mentalnih poremećaja, promjene u normalnim subjektivnim doživljajima (kao poremećaji raspoloženja poput manijakalno-depresivnih poremećaja što može dovesti do depresije ili psihotične euforije).

Transseksualac pati od nelagode spram svoga tijela i pojave. Pojedinac osjeća gađenje i nesklonost prema anatomiji normalnog izgleda (genitalije, mišići, frizura...) i uobičajenoj fiziološkoj funkciji (menstruacija, erekcija, noćna polucija). Kirurški zahvat promjene spola omogućava oslobađanje od nekih nelagoda. Mandimore F.M. Prirodna povijest homoseksualnosti, Zagreb: izdanja Antibarbarus, 2003.

Transvestofili proživljavaju kompulzivnu potrebu za svojim osobitim oduškom-drugorodnim odijevanjem, koje se može usporediti samo sa potrebom ovisnika za drogom. Oni proživljavaju intruzivne seksualne fantazije koje narušavaju normalno psihičko funkcioniranje i odnose, te ih tjeraju na ponašanja zbog kojih često osjećaju krivnju. Intiman seksualan odnos sa partnerom ih

ne zadovoljava u toj mjeri u kojoj ih zadovoljava parafilčno ponašanje. Mandimore F.M. Prirodna povijest homoseksualnosti, Zagreb: izdanja Antibarbarus, 2003.

Kroz nekoliko istraživanja o psihičkim karakteristikama i spolnom životu homoseksualaca, izašla je na vidjelo istina da nije slučaj da više pate od mentalnih poremećaja ili parafilija od heteroseksualaca.

Bilo je pokušaja, pogotovo u Američkoj povijesti psihologa, da se dokaže da su homoseksualne veze same po sebi nestabilne, no nikad nije bilo uspješno. Potrebe nekih homoseksualaca za skrivanjem svoga seksualnog opredjeljenja, te antihomoseksualna zadrtnost koja kod mnogim izaziva unutarnje sukobe i osjećaj krivnje, gura ih u anonimne seksualne izlaske i avanture.

Kao i heteroseksualne osobe, tako i homoseksualci mogu u svojim vezama patiti od impotencije, frigidnosti, ili biti nesretni, postati ovisni o promiskuitetnim intimnim susretima. No ovi problemi više nemaju veze sa njihovom homoseksualnošću.

Koliko god bilo teško iznijeti definiciju homoseksualnosti, sa kojom bi se složili znanstvenici, prilično je jasno da je homoseksualna osoba ona koja se zaljubi u osobu istog spola, dakle riječ je o ljubavi, ne o seksu. Mandimore F.M. Prirodna povijest homoseksualnosti, Zagreb: izdanja Antibarbarus, 2003.



## 7. HOMOSEKSUALNOST U ŠKOLI

Tolerancija znači podnošenje, pa je hrvatska riječ za toleranciju snošljivost ili trpeljivost, a prihvaćanje je viši stupanj odnosa s drugim ljudima i idejama nego tolerancija.

Živeći u društvu prepunom predrasuda, srednjoškolcima koji su homoseksualci ili koji podržavaju homoseksualnost težak je odlazak u školu svakog jutra. Poznavajući današnje tinejdere, možemo zaključiti da su odriješiti, ne prihvaćaju različitost i traže svaku manu svoga kolege koju će javno ismijavati na facebooku. U „mane“ spada i homoseksualnost. Srednjoškolci homoseksualci su često poniženi, bez zaštite jer u tom životnom razdoblju većina još nije spremna priznati roditeljima ili pedagogu zašto je maltretiran u školi.

Puno je polemike izazvalo uvođenje građanskog seksualnog odgoja u škole, koje u svojem kurikulumu ima temu o homoseksualnosti. Psihologinja Mirjana Krizmanić smatra da je potrebno djecu naučiti toleranciji i prihvaćanju.

Slika koja se dobija iz podataka prikupljenih u istraživanjima ukazuje da su lezbijske, gay, biseksualne i transrodne (LGBT) osobe nevidljive, marginalizirane u obrazovnom sistemu i predstavljene na diskriminirajući način u udžbenicima, što kao direktnu posljedicu ima različite oblike nasilja. Primjeri nasilja uključuju maltretiranje, verbalno nasilje, potcjenjivanje, ignoriranje, isključivanje, ismijavanje, šikaniranje i niže ocjene. S obzirom da većina LGBT osoba krije svoju seksualnu orijentaciju u školi, izloženi su indirektnoj diskriminaciji i nasilju u vidu govora mržnje, širenja netočnih informacija, predrasuda, stereotipa, društvene isključenosti, pogrešnog i nekorektnog podučavanja nastavnčkog osoblja, pogrdnih i homofobnih šala. Također, izostaje podrška samih nastavnika/ca u slučajevima govora mržnje ili napada.

## 8. ZAKON O ŽIVOTNOM PARTNERSTVU OSOBA ISTOG SPOLA REPUBLIKE HRVATSKE

„Životno partnerstvo je zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola sklopljena pred nadležnim tijelom u skladu s odredbama Zakona.“

Zakonom uređuje se životno partnerstvo osoba istog spola sklopljena pred nadležnim tijelom. Postoji i „Neformalno životno partnerstvo obiteljskog života osoba istog spola“ no, ono nije sklopljeno pred nadležnim sudom ali zajednica je trajala najmanje 3 godine.

Prema Zakonu, za sklapanje životnog partnerstva potrebno je da su osobe istog spola, da su obje osobe pristale na stvaranje životnog partnerstva, da je to partnerstvo sklopljeno pred matičarem. Životni partneri imaju jednaka postupna prava i status kao i bračni drugovi, imaju pravo zaštitu privatnosti obiteljskog doma, imaju obavezu pomaganja i pružanja njege i pomoći u slučaju bolesti te dogovorno odlučuju o svim pitanjima zajedničkog života.

Prilikom sklapanja partnerstva osobe se međusobno dogovaraju o zadržavanju ili uzimanju prezimena: mogu zadržati svoje prezime, da zajednički uzmu jedno prezime od njih dvoje, da uzmu oba prezimena i odluče koje će stavljati na prvo, a koje na drugo mjesto.

U slučaju raskida i poništaja životnog partnerstva, osobe mogu zadržati prezime koje su imali u trenutku raskida životnog partnerstva.

### ***8.1. Poništaj životnog partnerstva***

Pravo na podnošenje tužbe za poništaj partnerstva imaju životni partneri, centar za socijalnu skrb i osobe koje imaju pravni interes. Također mogu obje osobe u partnerstvu podnijeti tužbu za raskid sporazumnim prijedlogom.

Sud raskida partnerstvo :

1. Na sporazumni prijedlog životnih partnera
2. Ako utvrdi da su odnosi teško i trajno poremećeni
3. Ako je od prestanka životne zajednice protekla godina dana

## 8.2. Odnosi vezani uz djecu

*„Životni partner roditelja djeteta ima pravo ostvarivati roditeljsku skrb o djetetu, odnosno sadržaje roditeljske skrbi zajedno s roditeljima ili umjesto roditelja temeljem odluke suda, u skladu s posebnim zakonom o obiteljskim odnosima.*

*Oba roditelja zajednički ili roditelj koji samostalno ostvaruje roditeljsku skrb o djetetu u cijelosti, mogu ostvarivanje roditeljske skrbi o djetetu djelomično ili u cijelosti privremeno povjeriti životnom partneru ako ispunjava pretpostavke za skrbnika propisane posebnim zakonom kojim se uređuju obiteljski odnosi.*

*Ako se roditeljska skrb o djetetu povjerava na vrijeme dulje od trideset dana, izjava roditelja mora biti ovjerena kod javnog bilježnika.*

*Životni partner koji ima pravo ostvarivati roditeljsku skrb o djetetu dužan ju je ostvarivati u skladu s odredbama posebnog zakona kojim se uređuju obiteljski odnosi, a odnosi se na roditeljsku skrb i ostvarivanje roditeljske skrbi.“*

Roditelj koji samostalno ostvaruje roditeljsku skrb u cijelosti nad djetetom i životni partner ostvaruju zajedničku roditeljsku skrb i sve odluke koje su bitne za dijete donose sporazumno.

Svakodnevne odluke o djetetu može donositi i životni partner, uz pristanak i odobrenje roditelja.

Ako je u obiteljskoj zajednici životnih partnera živjelo maloljetno dijete, a došlo je do raskida zajednica sa roditeljem djeteta, bivši životni partner koji nije roditelj može podnijeti prijedlog sudu za ostvarivanje osobnih odnosa sa djetetom. Pravo na ostvarivanje osobnih odnosa imaju obostrano i dijete i bivši partner ako je dijete živjelo u zajednici, ako je bivši partner roditelja ostvario emocionalnu povezanost, te ako je brinuo o djetetu. Sud donosi odluku uzimajući u obzir što je najbolje za dijete.

Životni partner može nakon smrti partnera, roditelja djeteta, pružiti maloljetnom djetetu partnersku skrb, a iznimno ako je živ životni partner u slučaju smrti drugog roditelja ili ako mu je oduzeta roditeljska skrb zbog zlostavljanja djeteta.

U slučaju smrti životnog partnera roditelja maloljetnog djeteta, koje je u trenutku smrti živjelo u životnoj zajednici, preživjeli životni partner može pred sudom predložiti da se imenuje partnerom skrbnikom maloljetnog djeteta, ako drugi roditelj nije živ, ako mu je oduzeta skrb zbog zlostavljanja ili ako je nepoznat.

Također prema Zakonu, ako je drugi roditelj nepoznat ili mu je oduzeta skrb zbog zlostavljanja, životni partneri mogu podnijeti prijedlog sudu da se drugi životni partner koji nije roditelj, imenuje partnerom skrbnikom, radi zaštite dobrobiti djeteta.

Partnera skrbnika imenuje sud. Sud traži mišljenje centra za socijalnu skrb, centar za socijalnu skrb dužan je pribaviti mišljenje djeteta koje razumije značenje partnerskog skrbništva, te poštovati želje djeteta. Centar za socijalnu skrb dužan je strogo poštovati pravila o ne diskriminiranju na osnovi spolnog opredijeljenja.

## 9. HOMOSEKSUALNI POKRET U HRVATSKOJ

Kako i gdje se može smjestiti hrvatski homoseksualni pokret u širu sliku svjetskog pokreta? Početno analizirajući praksu organizacija, pokret se može podijeliti u dvije faze. Prva faza obuhvaća organizacije koje su bile kratkotrajnog daha i ograničenog prostornog utjecaja (isključivo na Zagreb). Imale su mali broj aktivista i članstva te male i rijetke prodore u javnost. Najčešće su se koristile tiskanim medijima kako bi prezentirale svoj rad javnosti i drugim *gay* muškarcima i lezbijkama. Bile su po svojim aktivnostima prvenstveno orijentirane na pružanje sigurnog prostora za druženje i edukaciju, za stvaranje osjećaja pripadnosti i solidarnosti.

Ovu fazu obilježile su redom grupe:

lezbijaska Lila inicijativa (1989.),

mješovita LIGMA (1993.),

lezbijaska Kontra (1997.)

lezbijaska *Because Press* (1998.) (Vuletich,2003.).

Lezbijске grupe su bile brojnije od mješovitih, a isključivo muških grupa nema, niti su ikad postojale. Podrška i pomoć zagrebačke feminističke scene sigurno objašnjava toliku nadmoć lezbijskih grupa. Lezbijaska grupa Kontra je jedina koja je «preživjela» ovu tihu i sramežljivu fazu te prešla u drugu glasnjiju.

2002. godina obilježava potpuni prodor lezbijskih i *gay* grupa u javni prostor i ulazak hrvatskog homoseksualnog pokreta u novu fazu. U veljači članovi novosnovane LGBT grupe Iskorak, Dorino Manzin i Danijel Šurjan javno objavljuju borbu za prava homoseksualaca (Jutarnji list, 12. veljače 2002).

Nedugo poslije, 22. svibnja, Lezbijaska grupa Kontra i Iskorak tiskovnom konferencijom započinju kampanju legalizacije istospolnog braka s prijedlogom izmjena Obiteljskog zakona (Jutarnji list, 23. svibnja 2002.). 29. lipnja Iskorak i Kontra organiziraju prvi *Gay Pride* – Dan ponosa (Nedjeljni vjesnik, 30. Lipnja 2002.). U jesen iste godine Lezbijaska organizacija Rijeka (LORI) započela je veliku nacionalnu kampanju za senzibilizaciju javnosti prema homoseksualcima pod nazivom «Ljubav je ljubav» (Globus, 2002.).

Sve organizacije legitimiraju svoju borbu i formuliraju svoje zahtjeve na ideji da su homoseksualci kolektivitet za sebe te na ideji ljudskih prava, dakle pravima seksualne manjine na intimnost i privatnost. Senzibilizacija društva na probleme koji muče homoseksualnu populaciju, te pregovori s državom oko implementacije anti-diskriminacijskih zakona kao i zakona kojima se izjednačuje legalni položaj s heteroseksualcima, glavna su obilježja hrvatske homoseksualne politike. Po svemu sudeći hrvatski homoseksualni pokret se kreće u pravcu izgradnje zajednice, etničkog modela homoseksualnog identiteta te «normalizacije» u odnosima s državom. Hrvatski *gay* i lezbijски pokret prošao je ubrzani proces od neprimjetnih grupa s nedovoljno artikuliranim zahtjevima prema društvu, do javno i medijski prepoznatljivih organizacija s jasnim zahtjevima za izjednačavanjem prava s heteroseksualcima.

## 10. OSOBNA ISKUSTVA HOMOSEKSUALACA U HRVATSKOJ

2007.godine izdana je knjiga, dokumentiranje svjedočanstava o privatnom i javnom djelovanju seksualnih i rodnih manjina-preteča LGBT pokreta u Hrvatskoj. Djelo je to usmene književnosti koja otkriva tajne i tabu teme u Hrvatskom društvu: osobna iskustva generacija gay muškaraca i lezbijki rođenih između 1940-tih i 1970-ih.

Ljudi koji se pojavljuju u ovome djelu živjeli su veći dio svog života prije 2000.-te godine, kada je pojam homoseksualnosti bio malo raširen, tabu tema, u vrijeme negativne rasprave o gay i lezbijskim pitanjima.

U djelu je također opisuju istraživanja višestrukih načina na koje su gay muškarci i lezbijke u Hrvatskoj otkrivali, oblikovali i izražavali svoje seksualnosti.

Svoje priče otkrilo je i autoriziralo 25 osoba. Neke od njih spremne su potpisati se punim imenom i prezimenom, neke samo imenom, a neke samo godinom rođenja. Jedna osoba tražila je da se potpiše drugim imenom, a jedna osoba da promijeni godinu rođenja pri potpisivanju.

IDENTITET: Tko sam ja?

„ Ja sam uspio ubiti u sebi više od pola moje, moje osobnosti i to s ne da... ne da popraviti. To je jednostavno...kad vidite na moru stablo koje je, ovak', nakoso...vjetrovi ga...bura ga natjerala nakoso...to je gotovo, više se ne da pomoći, ono, ostalo je nakoso...  
... Da, isto tako, velim, puno predugo sam ja sistematski radio na ubijanju svog identiteta, jer to nije samo seksualni identitet... To je identitet.“

Krešimir, R. 1954.

„Emotivnu, emotivnu-seksualnu...ali u principu, ono, da smo sad obje to definirale kao, da, to je veza, u tom smislu prilično kasno, sa 27 godina. Do tad su se smjenjivali periodi, ono, nekakvog...nekakvih veza sa dečkima jel?...sa dečkom jel?... Onda nakon toga nekakva moja emocionalna vezanost za neku žensku osobu, pa onda par veza sa dečkima i tako. Ja mogu za sebe reći da sam, ono, u ljubavi, ustvari, bila nesretna.“

Branka, R.1954.

#### IDENTITET: Muke po rodu

„U dječjim igrama, igrajući se obitelji s prijateljicama nikad nisam igrala ulogu mame, ali ni tate-to je bilo previše provokativno, odabirala sam neutralniju mušku ulogu-ujaka, strica. Osim toga igrala sam i nogomet. U vezi s nogometom dogodio se manji incident, ali me je mama podržala. Učiteljica je primijetila kako redovito igram nogomet prije i poslije nastave sa dječacima. I požalila se mami, ne znam što je točno time mislila. Bila sam jedina djevojčica koja s dječacima igra nogomet. To upada u oči. Ali mojoj mami to nije smetalo, dapače poticala je srčanost i sportski, natjecateljski duh kod mene. Da, ta podrška mi je vjerovatna bila važna.“

R.1965.

#### IDENTITET: Strahovi

„Pamtim prvi poljubac. Jako pamtim, kao da je bilo jučer. Uvod je bio jako romantičan. Vjerovatno sam ga ja vremenom još malo idealizirala pa je dobilo težinu, znači nešto. A inače, osim tih stvari koji su fragmenti, pamtim jedan konstantan osjećaj u pozadini, koji stoji kao kulisa, nekako tamna, ljjigava i teška koja nosi svu težinu te moje odluke ili tog opredjeljenja koje imam. Uvijek neku težinu i strah. Nikad nisam bila potpuno lišena straha, uvijek sam se bojala, koliko god htjela priznati ili ne. Jednostavno kažeš: Ma briga me, ja se ne bojim, ja sam to što jesam. Nije istina, svi se ljudi boje nečega.“

R.1972.

„A prvi strah je bio: O.K., kako stupiti u kontakt s nekime? Gdje? Zašto? Kako? Na koji način? Kako ćeš se prepoznati? Što ako te ta osoba bude htjela prebiti jer je neki zajebant?... Znači sve si fobije morao proći prvenstveno sam sa sobom da bi otišao na taj susret. Tako da sam se u toj fazi studija konačno počeo osjećati drukčije, ali ne odmah. I kad sam spavao prvi put...po meni, ono, pravo spavanje s muškarcem...jer sam se uvijek borio sa identitetom...ne, ja to ipak ne želim, ovo, ono...“

R.1973.

#### IDENTITET: Pisanje dnevnika

„Pisala sam dnevnik, taj mali prostor za mene dopunjavala sam svojim istinama. Vjerovatno sam negdje podsvijesno kao dijete htjela da te istine netko vidi, da prihvati kao takve. Ne znam zašto bi drugo, s kojom namjerom pisala dnevnik, ako ne želim da nitko drugi to ne pročita. Ali, nisam imala osviješten taj pojam. Taj pojam je osvijestila moja obitelj u trenutku kad je saznala da me privlači, konkretno, moja prijateljica iz škole i kad su saznali da sam u nju zaljubljena Tada se taj pojam osvijestio protiv mene“

R. 1972.

#### IDENTITET: Tete u vrtiću

„Pa je, recimo, tete u vrtiću su mi znale dosta predbacivati: Joj pa zašto se ne igraš autićima, zašto nisi sa dečkima, zašto se stalno zavlačiš u kutić lutaka...Ja to jednostavno nikad nisam mogao objasniti da mi se jednostavno tamo više sviđa nego da se igram, ne znam, autima i ne znam čime sve ne.“

#### ISKORAK: Obitelj i rodbina

„Ja sam svojim roditeljima rekao već sa 18 godina. To je onda, računaj, to negdje 1989. Ja sam rekao i oni su znali, ali i frendovi su mi to znali. Čuj, ja nisam to na sve strane razglašavao, baš se i ne vidi iz aviona, ja si nekak' razmišljam... Ha čuj, moji nisu najbolje prihvatili. Trebalo je barem 2-3 godine da oni to malo shvate, ne? Tata to nikad nije prihvatio...ali živi s time.(...) Nikad nismo imali prekid u odnosu. Samo, šta oni nisu to prvo negirali, nisu prihvaćali pa nisi, nisi ili ne možeš biti. Jesmo se svađali oko toga puno, ali sad je to ono passe. Uopće nema smisla o tome razgovarati kad su oni to u potpunosti prihvatili.“

Marko R.1969.



„Naravno, prvo sam rekla osobi u koju sam bila zaljubljena. Onda je ta osoba to rekla hrpi ljudi koji su se iz toga ismijavali. Onda je došlo do profesora. Od profesora do pedagoginje koja me je pozvala na razgovor, iz mene iscijedila sve moguće pojedinosti i detalje, a onda pozvala moje roditelje. A onda su moji roditelji zavirili u moj dnevnik i pročitali ga i tako se situacija zakomplicirala na više nivoa. Osobe kojima sam to rekla iskoristile su cijelu tu situaciju da bi mogle sa mnom manipulirati: u trenutku kada im je to trebalo bilo im je ok, u trenutku kad im nije trebalo odacivale su me, ismijavale.

R.1972.

INTIMA: Seksualno iskustvo

„(...) Uh, grozota. Ja sam shvatio...odnosno da, hajmo reći shvatio svoj identitet sa sedam godina života. Prvi eksperimenti sa susjedom su bili negdje, ja mislim, šest godina starosti, tako negdje. Ali doslovno.“

Krešimir, R.1954.

„ One night stand nisam nikad imala kad sam bila u nekoj vezi..uopće me to ...Opet, to me ne zanima. Ali zato sam imala s nekim tko je bio u vezi i, nije me to ispunjavalo... O.K. taj čas ti je super, al' onda joooj, što mi je to trebalo? Znaš? Tako da...Emocije i seks su kod mene užasno povezani, ja ne mogu, jako mi je to teško, i poslije se... i grizem i glupo mi je i ne da se mrzim, jer nemam se zašto mrziti, al' nije mi to baš nešto ono... Nisam baš... Previše stvari stavljaš nekako na kocku...“

R. 1964.

## NASILJE:Fizičko nasilje

„ Pa, nasilja je bilo, daleko od toga. Evo, prije jedno 4 godine doživio sam napad od Skinheadsa, i to u centru Zagreba gdje sam zadobio teške ozljede. Naravno, godinu dana se sve to vuklo po sudu, dok sam uspio napadače prepoznati. Nakon godinu dana, napadači su bili osuđeni na dvije godine zatvora. Dobio sam neku malu odštetu. I od tada sam zapravo pokrenuo tu svoju borbu protiv nasilja. Znači...učlanio sam se i kojekakve udruge koje se bave promicanjem LGBT kulture. Radim na tim istraživanjima, zapravo, nastojim da se pokuša spriječiti to nasilje. U zadnje vrijeme mogu reći da je nasilja sve manje i manje.“

Bruno, R.1976.

Slika 4: Prikaz slobode biranja



## 11. ZAKLJUČAK

Svaka civilizacija mjenja svoja društvena pravila, prolazeći kroz razne faze u raznim temama društvenih rasprava. Homoseksualnost je u prošlosti bila tabu tema, imala je negativnu konotaciju, ponajviše zbog toga štoje to bilo novo i nepoznato tadašnjem društvu. No ako je naše društvo trebalo nešto naučiti iz prošlosti, to je da nije sve nepoznato-pogrešno ili loše.

Teško je prihvatiti sebe kao drukčijeg, obznaniti to drugima, to je zapravo i najveći problem same homoseksualnosti-prihvatanje. Koliko od društva toliko od samoga sebe.

Priznanjem dolazi do promjene u životu pojedinca i njegove okoline. Možda zato je to teško prihvatiti? Postoji strah od promjene? Sve nepoznato je zastrašujuće.

Današnji svijet je uglavnom liberalniji, prihvaća promjene u većoj mjeri nego što bi to nekada bilo prihvaćeno. Čak do te mjere da i transrodne i biseksualne osobe izlaze u javnost, do čega prije nije dolazilo.

Obitelj je najpotrebnija pojedincu i od velike je važnosti njihova podrška.

Nelagoda i nezadovoljstvo svojim tijelom tjera osobu na promjenu spola, što može pokazivati na traumu u djetinjstvu, takvim slučajevima psihoterapeuti prilaze s oprežnošću jer su pojedinci labilni.

Samim time što se formiraju novi identiteti, dokazuje da živimo u šarenolikom svijetu, gdje nema podjele u dvije košare, već u nekoliko košara, svih veličina i oblika. Nema podjela na crno i bijelo već se formiraju nove nijanse sive.

## 12. SAŽETAK

Preispitanje vlastitog identiteta jedno je od ključnih pitanja za života čovjeka. Od samog identiteta dolazimo do spolnosti. Postoje razna opredijeljenja: heteroseksualnost, homoseksualnost (gay/lezbijke), biseksualnost, transseksualizam. Pripadnici ovih manjina godinama, desetljećima čak i stoljećima su bili podtlačeni te su se „skrivali“ u povijesti koja tada nije bila od društvene naklonosti tim pojedincima. Kroz povijest oni su se ujedinili u udruge od kojih je najpoznatija LGBTQ udruga koja prihvaća svaku vrstu spolnog opredijeljenja (lesbian, gay, transgender, bisexual, queer).

Najteži „zadatak“ jest priznati sebi i bliskim ljudima da su drukčiji. Prolazeći kroz faze : „prikriivanje“ i „isticanje“ pojedinac skuplja hrabrost. Onda čini „Iskorak“ ili „coming out“ .

Homoseksualnost se često vezuje uz traume u djetinjstvu, ali točan uzrok nije poznat. Postoje stereotipi muške i ženske seksualnosti po kojima društvo često „nagađa“ tko je homoseksualne prirode. Od ponašanja, govora, stila oblačenja, nošenja frizure.

Pod biseksualne osobe smatramo osobe koje osjećaju fizičku i emocionalnu privlačnost prema osobama muškog i ženskog spola, dok su transvestiti osobe koji imaju posebnu potrebu oblačiti se u odjeću (intimno rublje) suprotnog spola od čega su najčešće muškarcima ti koji oblače žensku odjeću. U šarenom svijetu spolnosti postoje i transseksualci. Pojedinci koji žele promijeniti spol osjećajući unutrašnju potrebu i želju za time. Najčešće to dolazi još iz djetinjstva, osjećaj nepripadnosti. Da bi došli do željenog cilja moraju puno vremena uložiti u psihoterapije, potrebne su dvije godine hormonskih tretmana da bi liječnik pristao na nepovratan zahvat.

Zakon imaju stroga pravila za zajednicu osoba istog spola. Imaju pravo na sklapanje životne zajednice, čak i u nekim slučajevima odgajati dijete kojemu je jedan partner roditelj.

### 13. SUMMARY

Questioning one's own identity is one of the key issues of human life. From its identity we come to the sexuality. There are various orientations: heterosexual, homosexual (gay/lesbian), bisexuality, transsexualism. Members of these minorities for years, decades, even centuries were "hiding" in the history, which that time was not having social sympathy for these individuals. Throughout history, they united in associations such as the famous LGBTQ organization that accepts any type of sexual orientations (lesbian, gay, transgender, bisexual queer) The most difficult "task" is to admit to themselves and to close people that they are different. Going through the stages of "palliation" and "emphasis" collects individual courage. So does "Stepping" or "coming out". Homosexuality is often linked to trauma in childhood, but the exact cause is not known. There are stereotypes of male and female sexuality by which society often "speculating" who is homosexual: behavior, speech, style of dress, hairstyles.

Bisexuals are persons who experience physical and emotional attraction to people both male and female, while transgender people have a particular need to get dressed up in clothes (lingerie) of the opposite sex of whom are usually men who wear women's clothes. In the colorful world of sexuality there are transsexuals. Individuals who want to change sex feeling need and desire for it. Most often it comes from feeling of not belonging. To reach the desired goal, the person has to invest time in psychotherapy, two years of hormone treatment so that the doctor could agree to operate. The law has strict rules for the community of the same sex. They have the right to enter into living communities, even in some cases to bring up a child if one of them is a parent to the child.

## 14. LITERATURA

1. Abramson, P. Pinkerton S. (1998.) O užitku: razmišljanja o naravi ljudske spolnosti. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo
2. Cohen R.A. (2013.) Otvoreno o homoseksualnosti:naličje tolerancije (saznajte zašto je vaš prijatelj, član obitelji ili omiljena slavna osoba „gay“) Zagreb: Naklada Benedikt
3. Foucault, M. (1982.) Istorija seksualnosti. Sv. 1 Volja za znanjem. Beograd: Prosveta
4. Greene B., Herek G. (urednici) (1999.) Psihologija muške i ženske homoseksualnosti, Teorija, znanstvena istraživanja i kliničke primjene, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk:
5. Hodžić A. , Bijelić N., Cesar S. (2000.) Spol i rod pod povećalom, Priručnik o identitetima, seksualnosti i procesu socijalizacije CESI, Zagreb.
6. Hrvatsko sociološko društvo (2007.) Usmena povijest homoseksualnosti u Hrvatskoj: dokumentiranje svjedočanstava o privatnom i javnom djelovanju seksualnih i rodnih manjina-preteča LGBT pokreta u Hrvatskoj. Zagreb: Domino.
7. Lacroix, X. (2014). Konfuzija rodova : homoseksualnost, brak, posvajanje. Zagreb: Svijetla točka.
8. McIntosh, M. (1996.) «The homosexual role». U: Seidman, S. (ed.) Queer theory/Sociology. Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers.
9. Mondimore, F.M. (2003.)Prirodna povijest homoseksualnosti. Zagreb: Izdanja Antibarbarus
10. Rich, A. (2002.) Prisilna heteroseksualnost i lezbijska egzistencija. Zagreb: Kontra.

11. Špiranec, R. (2004.) Identitet, seksualnost, društvo. U rukopisu.
12. Vuletich, D. (2003.) Gay i lezbijska povijest Hrvatske (1) Gordogan: kulturni magazin, 1(1):104-122.
13. Vuletich, D. (2004.) «Gay i lezbijska povijest Hrvatske: (2)». Gordogan: kulturni magazin, 2(2-3):138-156.
14. Weeks, J. (1996.) «The construction of homosexuality». U: Seidman, S. (ed.): Queer theory/Sociology. Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers.

#### INTERNET STRANICE:

1. Obiteljski zakon, dostupno na <http://www.zakon.hr/z/732/Zakon-o-%C5%BEivotnom-partnerstvu-osoba-istog-spola> prikupljeno: 20.10.2015.
2. Uvodi li se u škole homoseksualna propaganda? <http://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/uvodi-li-se-u-skole-homoseksualna-propaganda-2/> prikupljeno: 3.11.2015.
3. Psihologica Mirjana Krizmanić <http://www.jutarnji.hr/ugledna-psihologinja--u-skole-treba-vratiti-gradanski-odgoj-da-djeca-ne-misle-da-je-homoseksualnost-bolest-koja-se-lijeci-/1442307/> prikupljeno: 3.11.2015.

#### IZVORI:

Slika 1. : Spolni identiteti

Heinrich Boll Stiftung BiH, Sarajevski otvoreni centar, LGTB čitanka 3, Identiteti, aktivizam, pravo, 2014. ftp: [https://ba.boell.org/sites/default/files/citanka-3\\_.pdf](https://ba.boell.org/sites/default/files/citanka-3_.pdf)

(preuzeto: 23.9.2015.)

Slika 2.: Skulptura iz doba Rimske kulture

[Slideshare.net](https://www.slideshare.net/iskraclaudia/grko-kiparstvo),: Claudia Soldatić, Grčko kiparstvo, ožujak 2012. ftp

<http://www.slideshare.net/iskraclaudia/grko-kiparstvo>

(preuzeto: 8.11.2015.)

Slika 3.: Simboli muške i ženske homoseksualnosti

Nepoznat autor, Homoseksualnost : Zastava duginih boja - široko prihvaćeni simbol  
LGBT zajednice i LGBT aktivista, listopad 2015. ftp:

<https://hr.wikipedia.org/wiki/Homoseksualnost> (preuzeto: 15.10.2015.)

Slika 4.: „Neka ljubi tko koga hoće“

Instagram, Street art diary Sarajevo, Neka ljubi ko god koga hoće, 2013. ftp :

<https://www.instagram.com/p/cdg5zCRUsH/> ( preuzeto: 17.10.2015.)